

У великом интервјуу за Нова.рс, амбасадор Велике Британије у Србији Едвард Фергусон рекао је да грађани Србије "немају медије какве заслужују", да су притисци на новинаре "потпуно неприхватљиви", као и да политички лидери имају одговорност да "уједињују, а не да деле". Говорећи о стању демократије у Србији, Фергусон се позвао на извештаје Канцеларије ОЕБС-а за демократске институције и људска права, који указују на системске проблеме попут пристрасности медија и злоупотребе јавних ресурса. Он оцењује да је студентски покрет значајно променио политички контекст у земљи и наглашава да је британска амбасада политички неутрална и да се не меша у унутрашњу политику Србије. Британски амбасадор је објаснио да у склопу својих редовних активности, поред представника власти, редовно разговара и са опозицијом, пословном и академском заједницом, цивилним друштвом и другим релевантним друштвеним актерима.

У тренутку појачаних политичких тензија, студентских протеста и све израженијих притисака на медије, британски амбасадор у Београду Едвард Фергусон у разговору за Нова.рс говори о томе како Велика Британија види Србију, њен демократски развој и европску перспективу.

Фергусон оцењује да Србија има велики потенцијал, али упозорава да проблеми на које годинама указују извештаји Канцеларије ОЕБС-а за демократске институције и људска права и Европске уније морају бити решени како би изборни услови били равноправнији, а институције снажније. У интервјуу говори и о студентском покрету, политичкој поларизацији, односу амбасаде према опозицији и академској заједници, као и о томе зашто верује да је Србији потребан дијалог, а не даље продубљивање подела.

Интервју започињемо питањем о односима Србије и Велике Британије и о томе да ли је Лондон, упркос Брегзиту, и даље снажно присутан у Србији и на Западном Балкану.

Веома сам задовољан односима између наших земаља. Управо смо у резиденцији имали изузетан догађај поводом Међународног дана медицинских сестара, окупили смо око 250 српских лекара, медицинских сестара и здравствених радника из целе Србије. То смо организовали како бисмо направили везу са болницама шкотских, чије су волонтерке у великом броју дошле у помоћ Србији током Првог светског рата. Ту су, наравно, и Флора Сендс и Елси Инглис, по којој моја резиденција носи име. То је била лепа прилика да се повежу наша заједничка прошлост и садашњост.

Оно што је за мене посебно важно јесте да данас имамо савремено и врло конкретно партнерство у области здравства, које и данас спасава животе. Прошле недеље су хирурзи из болнице Грејт Ормонд Стрит у Лондону, једне од водећих дечјих болница на свету, дошли у Београд како би извели сложене операције срца код деце. Недавно је и АстраЗенека потписала велики уговор са Републичким фондом за здравствено осигурање Србије, који ће омогућити приступ веома иновативним лековима за десет различитих врста карцинома.

Дакле, имамо богату заједничку историју, али и модерно, релевантно партнерство. То је оно на шта сам фокусиран. Наравно, увек сам амбициозан и увек бих волео да радимо више, али мислим да имамо снажно присуство у региону и после Брегзита. Настављамо, наравно, да веома блиско сарађујемо и са нашим европским партнерима.

У којим областима видите највећи потенцијал за унапређене сарадње између две земље?

Постоји много области у којима сарађујемо, али бих издвојио три.

Прва је трговина и економија. Наша трговинска размена расте око девет одсто годишње, што је брже од раста обе наше националне економије. То је добра вест. Укупна трговинска размена сада вреди више од 1,2 милијарде фунти годишње, а најбрже расте у модерним секторима, попут дигиталне индустрије. Желим да тај раст буде још већи.

Споразуми попут оног са АстраЗенеком показују да се наши односи развијају у важним областима као што су фармација, технологија и иновације.

Друга важна област је безбедносна сарадња. Наши полицијски и безбедносни стручњаци веома блиско сарађују. Велика Британија је, колико знам, током претходне године донирала више од милион фунти опреме и обука српским институцијама, посебно за борбу против трговине наркотицима. Имали смо и веома успешне заједничке операције.

Сарађујемо у борби против наркотика, илегалних миграција и у области сајбер безбедности. То су партнерства која помажу да грађани обе земље буду безбеднији.

Трећа област су култура и везе међу људима. Пре разговора смо причали о фудбалу, а фудбал је једна од ствари која често повезује Британце и Србе, често и кроз навијање за исте клубове. Ту су и британски филмови, музика, култура. Многи људи у Србији свакодневно се сусрећу са британском културом и то је сјајна тачка повезивања коју желимо да додатно развијамо.

Већ сте поменули неке приоритете Велике Британије на Западном Балкану, али морам да вас питам и о стратешком значају овог простора. Кроз историју је Велика

Британија била присутна овде, још од времена модерне српске државности. Како данас гледате на Западни Балкан?

Сматрамо да је Србија важна земља у веома важном региону, у самом срцу Европе. То има стварни стратешки значај.

Желимо да овај регион буде потпуно интегрисан у европске вредности и европске стандарде, када је реч о демократији, владавини права, људским правима, слободи медија и другим областима.

Наш стратешки приоритет је стабилност читавог региона, али то схватамо веома широко. Желимо јака и успешна друштва, која почивају на снажним демократским институцијама и владавини права.

Такође желимо да пронађемо начине да земље региона буду ближе једна другој. Нажалост, неки сукоби из деведесетих још нису потпуно разрешени и то ограничава потенцијал ових земаља. А ја тај потенцијал у Србији стално видим. Он би могао бити још већи када би нека од тих питања била решена. Зато Велика Британија увек тражи начине да подстакне сарадњу међу земљама. Прошле године смо у Лондону били домаћини Берлинског процеса, који је окупио земље региона и бројне европске партнере како би разговарали о томе како олакшати трговину, пословање и кретање људи.

Имамо и важан инструмент, британску агенцију за финансирање извоза (УКЕФ), кроз коју постоји могућност финансирања пројеката вредних 15 милијарди фунти широм региона. Само за Србију постоји потенцијал финансирања пројеката вредних до пет милијарди фунти, посебно у великим инфраструктурним и енергетским пројектима. Конкретан пример једног таквог пројекта је Моравски коридор за који је из УКЕФ усмерено више од 700 милиона евра.

Посебно смо заинтересовани за прекограничне пројекте, на пример оне који би могли да повежу Србију са Босном и Херцеговином железницом, или са Северном Македонијом. Недавно смо објавили и нови пројекат подршке организацијама које се баве родном равноправношћу и правима жена широм региона, јер је пуна равноправност жена и мушкараца један од важних приоритета Велике Британије, не само на Западном

Балкану, већ широм света.

Како данас видите Србију? У којој мери Србија испуњава основне стандарде демократске државе?

Мислим да се најбољи одговор на то питање може пронаћи у извештајима Канцеларије ОЕБС-а за демократске институције и људска права после избора. Ти извештаји су, по мом мишљењу, веома свеобухватна, објективна и фер анализа ситуације.

У њима се наводи да грађани Србије на изборима имају широк избор политичких странака и опција. Али истовремено се указује и на забринутост због системских проблема, на пример због пристрасности у медијима и злоупотребе јавних ресурса.

То су питања која морају бити решена. Ми радимо са Владом, парламентом, партијама са различитих страна политичког спектра и стручњацима из цивилног друштва како бисмо помогли у проналажењу решења.

Охрабрује ме то што постоје неке позитивне иницијативе. Комисија за јединствени бирачки списак сада функционише. Веома је важно да јој буде омогућено да ради свој посао и да има приступ подацима како би бирачки списак био што тачнији пре следећих избора.

У Скупштини се тренутно налазе закони који би требало да одговоре на део препорука ОЕБС-а, али многи сматрају да је реч о козметичким променама које саме по себи неће решити суштинске проблеме.

Колико разумем, закони који су тренутно у парламенту добили су позитивну оцену Канцеларије ОЕБС-а за демократске институције и људска права, у смислу да су у складу са њиховим препорукама. Али то није крај приче. Постоје и друга важна питања која морају да се реше. Једно од њих је како обезбедити јасну раздвојеност државе и политичких странака, као и како спречити да се јавна средства користе у интересу политичких партија. То су веома важна питања. Као и увек, спремни смо да помогнемо,

ако се то од нас затражи.

Европска унија је више пута указивала на проблеме у области правосуђа, медијских слобода, изборног процеса и владавине права. Какво је становиште Велике Британије о тим питањима?

Велика Британија је напустила Европску унију из својих разлога, али ми имамо потпуно другачију географију и, историју од вас. Србија је, као што сам рекао, у срцу Европе, окружена чланицама Европске уније. Ваша економија и култура дубоко су повезане са Европом. Србија је донела стратешку одлуку да жели да приступи Европској унији и то за нас има смисла. Ми подржавамо Србију у остваривању циљева које је сама поставила. Процес приступања Европској унији може бити веома позитиван, јер захтева значајно јачање демократских институција, реформе у области владавине права, људских права, слободе медија и других области, укључујући и економске, техничке и пољопривредне стандарде. У потпуности подржавамо тај процес и надамо се да ће Србија убрзати свој напредак.

ЕУ је привремено зауставила исплату дела средстава из Плана раста, а из Европске комисије стижу поруке да Србија није добила новац због проблема у реформама, укључујући правосуђе и медије. Поједине земље, попут Шведске, обуставиле су део финансијске подршке Србији због политичке ситуације. Ви сте поменули новац који Велика Британија има за инфраструктурне пројекте у Србији. Како посматрате политичку кризу кроз коју Србија пролази и да ли она утиче на ваш однос према Србији?

Не могу да говорим у име Европске уније или Шведске. Нисам сигуран ни да би они у потпуности прихватили такву карактеризацију, јер мислим да и даље пружају подршку пројектима, цивилном друштву и другим актерима. Што се тиче Велике Британије, ми радимо тамо где можемо да дамо позитиван допринос и са онима који желе да раде са нама, како бисмо били што кориснији. Наш основни принцип је да желимо снажан и модеран однос који функционише за обе стране и који је заснован на заједничком интересу. Радимо са веома широким кругом актера у Србији. Са државним институцијама, на пример, сарађујемо на успостављању нове агенције за сајбер безбедност, јер су сајбер претње данас међу највећим претњама за наше економије и грађане. Ту имамо искуство које желимо да поделимо како бисмо помогли да и грађани Србије буду безбеднији. Са цивилним друштвом, на пример, подржавамо организације попут ЦРТА, које учествују у раду Комисије за јединствени бирачки списак, како би се стручно знање уградило у процес реформи и како би оне биле успешне и делотворне.

Радимо и са много мање познатим организацијама широм Србије. Поменули смо подршку женама и девојчицама, имамо пројекте подршке предузетницама “Снажне и важне”. Недавно смо завршили обуку више од 150 девојчица из десет школа широм Србије у области сајбер вештина. Радимо и са хуманитарним организацијама и социјалним предузетницима. Ускоро ћемо, на пример, донирати око 6.000 евра Белхоспису, организацији која пружа палијативну негу пацијентима у завршној фази болести. Подржавамо и Црвени крст, учествујемо у хуманитарним активностима београдског “Свратишта”, сарађујемо са организацијама попут „Лицеулице“ и ”Ево руке”... Дакле, радимо на свим нивоима власти и друштва како бисмо дали позитиван допринос и помогли где можемо. Да ли бисмо желели бржи напредак? Да, али радимо оно што можемо да помогнемо.

Да ли ова политичка ситуација у Србији, сложићете се да је атипична, утиче на однос Велике Британије према Србији?

Ситуација у Србији је сада јасно сложена, а политичка сцена веома поларизирана. То јесте изазов за сваку земљу, и нешто јединствено за Србију. Многе земље у свету суочавају се са сличном поларизацијом, коју покрећу промене у политици, друштву, али и медији, нарочито друштвене мреже. Надам се да ће Србија успети да превазиђе ту поларизацију, јер је то у интересу свих у овој изузетној земљи. Потенцијал који видим где год да одем у Србији треба да буде остварен. За то је потребно да се људи окупе око визије будућности која их уједињује, и да сарађују. То је оно што ми покушавамо да радимо. Покушавамо да пронађемо области у којима можемо да повежемо људе, понекад и преко линија политичких подела. Комисија за јединствени бирачки списак је добар пример, јер окупља представнике власти, опозиције и цивилног друштва.

Пошто сте повезани са Балканом и пре доласка у Србију, да ли је вам делује да је ова врста поларизације, теорија завере и политичке имагинације нешто што је типично за балканске народе?

Људи на Балкану имају богату машту и умеју да причају сјајне приче. Нажалост, понекад и ми постанемо део тих прича, хтели то или не. Много је бесмислица изречено о улози Велике Британије у разним теоријама завере широм региона. Као што сам рекао, ми покушавамо да градимо модерне и позитивне односе са сваком земљом у региону и да пронађемо начине да људе и државе окупимо око позитивније визије будућности. А потенцијал је стваран. Прекјуче сам посетио такмичење у кодирању које је организовао Британски савет. Деца од петог до осмог разреда користила су вештине програмирања које смо им помогли да стекну и осмислила невероватне уређаје за решавање стварних

проблема, у пољопривреди, саобраћају и другим областима. То су веома млада деца, а потенцијал је огроман. Надам се да ће неки од њих за неколико година бити милионери. То је оно о чему говорим када говорим о будућности Србије и региона. Али да би се то остварило, људи морају да престану да измишљају приче једни о другима и да пронађу начине да раде заједно.

Једна од ствари која омета Србију јесте и медијска сцена. Независни медији су годинама под притиском извршне власти, они мани једва опстају. То је сада препознато и као један од кључних проблема у приступу Србије ЕУ. Како видите медијску сцену у Србији?

Морам да кажем да мислим да грађани Србије немају медије какве заслужују и да медији овде често играју веома токсичну и поларизујућу улогу. Велика Британија ове године копредседава Глобалном коалицијом за слободу медија. Увек смо се залагали за слободу медија широм света, а ове године је посебно важно јасно рећи да су сваки притисак и свака претња новинарима потпуно неприхватљиви и да морају престати. Прошле недеље сам се састао са више новинара који су лично доживели притиске и чуо њихове приче. Оне су веома забрињавајуће. Мислим да институције морају веома озбиљно да одговоре на тај проблем. Оно што Велика Британија ради, поред тога што јасно говори да институције морају да испуне своје надлежности и заштите новинаре, јесте да тражимо начине да практично подржимо независно, квалитетно и професионално новинарство, посебно на локалном нивоу. Подржавамо медије који су важни за локалне заједнице, јер грађанима омогућавају приступ информацијама од јавног значаја. Планирамо и нови пројекат са правосудном и правном заједницом како бисмо помогли да се боље разуме проблем злонамерних и неоснованих тужби (СЛАПП), које се користе за застрашивање медија и притисак на њих. Као и свуда у свету, верујемо да је слобода медија кључни састојак здравог демократског друштва. Проблеми у Србији постоје и могу бити решени. Ми ћемо, ако будемо позвани, учинити оно што можемо да помогнемо.

У Србији се појавио нови политички актер, студентски покрет. Како вам делују студентски протести који су последњих месеци обележили политички живот Србије?

Јасно је да је то постао важан покрет који је променио политички контекст у Србији током скоро три године колико сам овде. Моје лично мишљење је, у ширем смислу, небитно, јер нисам политички актер у Србији и немам право гласа.

Али ви сте амбасадор велике државе, ваше мишљење ипак има тежину.

Можда, али оно што је заиста важно јесте мишљење грађана Србије. Наша улога није да се мешамо у унутрашњу политику Србије. Ми смо неутрални када је реч о домаћој политици. Оно где међународна заједница, укључујући Велику Британију, може да има улогу јесте ако смо позвани да помогнемо у стварању услова за слободне и поштене изборе, који грађанима омогућавају да изразе своју вољу и изаберу своје демократске представнике. Ми ћемо, наравно, поштовати исход таквих избора и сарађивати са изабраном владом.

Да ли је Србији потребан шири друштвени дијалог како би изашла из кризе? Нешто попут посредовања из деведесетих, кад је Фелипе Гонзалес долазио у Србију.

Као дипломата, чврсто верујем у дијалог. Брине ме када је дијалог немогућ. Мислим да је веома важно смирити политички дијалог, променити језик који се користи и смањити тензије, како би се отворио простор за разговор. У основи, грађани Србије, као и грађани било које друге земље, укључујући и Велику Британију, заслужују прилику да своју демократску вољу изразе на мирним, слободним и поштеним изборима. Смиривање политичке ситуације је у интересу свих, и одговорност свих.

Кад говоримо о дијалогу, да ли су за вас релевантни саговорници представници студената, академске заједнице и опозиције, или је комуникација амбасаде претежно усмерена на власт?

Улога сваке амбасаде, свакако британске амбасаде било где у свету, јесте да разуме земљу у којој се налази у свој њеној разноликости и сложености. Наравно да веома активно разговарамо са изабраном влашћу, али разговарамо практично са свима који желе да разговарају са нама. Редовно разговарамо са опозиционим странкама, цивилним друштвом, пословном заједницом, младим људима, академском заједницом. И не само у Београду. Једна од ствари које највише волим у овом послу јесте да идем ван Београда, да посећујем различите градове и места у Србији, упознајем људе и покушам да разумем шта се догађа у различитим заједницама. На пример, ових дана путујем у Пожаревац са Етно мрежом, организацијом која ради са женама широм Србије и подржава њихово економско оснаживање кроз очување традиционалних заната. Моја

супруга је њихов дипломатски покровитељ. Никада раније нисам био у Пожаревцу и радујем се тој посети. То је, по мом мишљењу, основни посао амбасаде, да разуме државу у којој борави. То је свакако оно што ја покушавам да радим у Србији.

У претходним месецима сведочили смо полицијској репресији према демонстрантима, притисцима на универзитете и медијским кампањама у којима се критичарима власти практично пресуђује пре суда. Како, као представник земље са духом демократском традицијом, гледате на све то?

Пре него што одговорим о Србији, рекао бих нешто о Великој Британији. Поменули сте нашу демократску традицију. Велика Британија је друга у свету по “мекој моћи”, и то није само због фудбала, филмова или музике, већ пре свега због наших институција. Реч је о снази парламента, правосуђа, медија попут јавног сервиса (Би-Би-Сија), па чак и личностима које су саме по себи постале институције, као што је Дејвид Атенборо, који је прошле недеље напунио сто година. То је извор поштовања према Великој Британији. Зато верујемо да су снажне институције темељ успешне демократије и срећног друштва било где у свету. Кад је реч о Србији, она је чланица Савета Европе и има обавезе у погледу заштите права на миран протест и слободу изражавања. Грађани очекују да их влада и институције третирају правично. С друге стране, институције имају обавезу да штите јавну безбедност. Проналажење праве равнотеже може бити компликовано, посебно у напетом окружењу. Зато се враћам на потребу смиривања ситуације и отварања простора за дијалог. Реторика која се преноси кроз медије веома је поларизујућа и не мислим да је здрава за било које друштво. Одговорност је политичких лидера да пронађу пут ка смиривању ситуације, да отворе простор за дијалог и за стварна решења проблема о којима смо говорили, укључујући питања која су идентификовали ОЕБС и Европска унија, а која су неопходна за равноправније услове будућих избора.

Рекли сте одговорност лидера и говорили сте о политичким актерима. Опозиција би вам вероватно рекла да нема одговорност какву има власт.

Не желим да говорим ко је више или мање одговоран, нити да именујем појединце. Али јасно је да лидери имају одговорност да воде. Можда сам старомодан, али мислим да лидерство треба да уједињује, а не да дели људе. Волео бих да тога буде више.

Запослени у вашој амбасади били су мета медијских написа непосредно пред

локалне изборе. То је представљено готово као мешање Велике Британије у изборне процесе у Србији. Шта се тачно догодило?

То је била прилично бесмислена прича. Двоје чланова мог тима било је у потпуно рутинској дипломатској посети Аранђеловцу, пре него што су локални избори уопште били расписани. Имали су заказан састанак са председником општине, са представницима опозиционих партија и, колико се сећам, са једном локалном невладином организацијом. То је оно о чему смо раније говорили. То је редован посао сваке британске амбасаде било где у свету, да изађе на терен и разуме земљу, да види шта се догађа. Не седимо само у амбасади у Београду, већ покушавамо да разговарамо са људима широм Србије. То је сасвим нормална дипломатска пракса. Нажалост, двоје наших запослених тада су пресрела двојица мушкараца, снимали их, узнемиравали и вређали. Био сам веома незадовољан када сам то видео.

То се догодило непосредно пред изборе. Да ли сте сазнали како је неко могао да зна ко су људи из ваше амбасаде, где се налазе и кад долазе? Делује необично да неко добије такву информацију.

Не бих желео да спекулишем о томе одакле су информације дошле. Али они су знали имена, најмање једне особе која је била тамо, што сугерише да им је неко то рекао и да је све било планирано.

Да ли вам се неко из извршне власти обратио тим поводом?

Да, имали смо разговоре са властима након тог догађаја. Наша специјална изасланица Карен Пирс била је у Србији и јавно је рекла, после састанака са званичницима, да смо изнели забринутост због тог неприхватљивог инцидента. Јасно смо поновили да се Велика Британија ни на који начин не меша у унутрашњу политику Србије, баш као што не бисмо очекивали да се Србија меша у нашу унутрашњу политику.

Добили смо уверавања да се тако нешто неће поновити и надам се да ће тако и бити.

Јесте ли добили извињење?

Да, добио сам извињења од више људи.

Били сте на пријему поводом Дана победе који је организовала ЕУ у Србији. Председник Србије тај скуп је назвао “највећим блокадерским скупом још од Славије”. Јесте ли га ви доживели тако. Да ли сте ви “блокадер”?

Називали су ме разним именима, али то није било једно од њих. Био сам на прослави Дана Европе у Музеју савремене уметности, који је заиста сјајан простор. Мени је то био веома позитиван догађај.

Нисам сигуран на шта је председник мислио, али један од разлога због којих ми је догађај био позитиван јесте то што је окупио веома широк круг људи. Видео сам тамо пола Владе Србије, укључујући премијера, председницу Скупштине, министра спољних послова и многе друге министре. Видео сам чланове свих политичких странака, али и људе који не припадају ниједној странци. Видео сам много младих, занимљивих, креативних људи. Амбасадор Европске уније је у говору рекао да је различитост снага и мислим да је управо та разноликост била веома позитивна. Мени је то показало и улило наду да је и даље могуће окупити људе око европске визије будућности Србије. То ми даје оптимизам.

За крај, једно питање које помало одудара од тона нашег разговора. Видите ли потенцијал ли да неко једног дана у Великој Британији буде већи амбасадор Србије од Немање Видића?

То је заиста тешко питање, посебно за мене који нисам пасионирани љубитељ фудбала. Недавно сам видео снимак Немање Видића на утакмици Манчестер јунајтеда, где је цео стадион скандирао његово име. Он је изузетно познат и поштован у британском фудбалу. Такође је урадио фантастичне ствари у хуманитарном раду и прикупио много новца за добротворне сврхе. Рекао бих да је Немања Видић сјајан амбасадор фудбала и спорта. Али надамо се да ће у будућности бити много сјајних амбасадора Србије у Великој Британији, у дигиталним партнерствима, здравству, науци, култури и свим другим областима у којима градимемо снажне и позитивне односе.

(Нова.рс)